

***Effecten aanpassing
biologische mestwetgeving***

*Peiling ervaringen in de
biologische sector 2010-2011*

Udo Prins en Coen ter Berg

© 2012 Louis Bolk Instituut
Effecten aanpassing biologische mestwetgeving,
Peiling ervaringen in de biologische sector 2010-2011
Udo Prins en Coen ter Berg, 25 p., biologische
mestwetgeving

www.louisbolk.nl

Inhoud

Inhoud	3
1 Inleiding en achtergrond	5
2 Werkwijze peiling	7
3 Evaluatie mestsituatie Skal	9
4 Schriftelijke en telefonische enquête	11
5 Plantaardige sectoren	13
6 Dierlijke sectoren	17
7 Algemene trend en aanbevelingen	23

1 Inleiding en achtergrond

In 2008-2009 heeft de vakgroep Biologische landbouw van de LTO een opdracht gegeven om vanuit een evaluatie van de toenmalige wetgeving rond biologisch mestgebruik te komen tot een nieuw voorstel voor de Nederlandse biologische landbouw voor de komende jaren. Deze opdracht werd mede gegeven omdat er enerzijds signalen waren van ontevredenheid over de uitwerking van de toenmalig geldende regels en anderzijds er in 2007 nieuwe EU-regels voor de biologische landbouw waren geformuleerd waarbij een discrepantie leek te zijn met diezelfde geldende regels. In nauw overleg en brede inspraak vanuit de verschillende sectoren is toen gekomen tot de volgende aanpassing van de regels:

1. Grondgebondenheid: biologische mest moest, met een overgangperiode van twee jaar, volledig afgezet worden op biologische grond. In de overgangsjaren 2010 en 2011 zou toegestaan worden 25% op een andere manier af te zetten, daarna zou deze mogelijkheid vervallen. De eis komt voort uit de noodzaak tot volledige grondgebondenheid bij de biologische veehouderij (EU-verordening art.).

Internationaal perspectief: in veel landen moet elk veebedrijf voldoende eigen grond hebben om niet boven de 170 kg N/ha norm uit te komen. Wanneer het bedrijf onvoldoende eigen grond heeft mag een vast samenwerkingsverband met een ander bedrijf gemaakt worden (met samenwerkingsovereenkomst) om toch gezamenlijk aan die 170 kg N/ha norm te voldoen. In Nederland is gekozen voor een wat soepelere interpretatie waarbij een vast samenwerkingsverband niet noodzakelijk is, maar wel via mestbonnen moet worden aangetoond dat de mest op een biologische grond is afgezet.

2. Biologische mestgebruik: op basis van alle aangevoerde meststoffen (dierlijk en plantaardig) werd gerekend naar stikstof een bepaald minimum percentage biologische meststoffen verplicht. In 2010 zou begonnen worden met 50% biologische mest en elke twee jaar zou gekeken worden of dit percentage verhoogt kon worden met 10%. Als er signalen waren dat de volgende stap niet genomen kon worden zou die ook niet genomen worden. Uitgangspunten daarbij waren:

- a. Het percentage moet zo worden verhoogd dat er een duidelijke prikkel is in alle sectoren om creatieve oplossingen te zoeken om te voldoen aan de regels. Als enkele bedrijven moeite hebben terwijl vele collega's wel kunnen voldoen is dat geen reden om een halt aan het proces te geven.
- b. Het percentage moet echter niet zo hoog zijn dat het sectoren op slot zet en de bedrijfsvoering onrendabel/onmogelijk maakt.
- c. Een expertgroep zou in het leven worden geroepen bestaande uit vertegenwoordigers uit verschillende gelederen in de biologische sector, deels primair producenten, maar vooral ook professionals met een brede kijk op de ontwikkelingen in de praktijk. De expertgroep zou als taak krijgen te bepalen of na de volgende twee jaar, met de vorige twee basisprincipes als leidraad, het percentage biologische mest kan worden verhoogd. Daarnaast zou de expertgroep als taak krijgen aanvragen voor individuele (tijdelijke) ontheffing te kunnen beoordelen om recht

te doen aan de grote verscheidenheid in de praktijk en mogelijke onbedoelde effecten van de generieke wetgeving tussentijds te kunnen corrigeren.

Internationaal perspectief: in sommige landen is de regel dat je bemesting voor de volle 100% biologisch moet zijn. Wil een bedrijf gangbare meststoffen gebruiken dan moet via bodemanalyses en uitleg van de noodzaak hierop individueel een uitzondering worden aangevraagd. Daar ook Skal aangaf dit een onwerkbaar situatie te vinden is daarom gekozen voor een generieke regel.

Voor de invoering van de nieuwe wetgeving is eind 2009, begin 2010 een expertgroep in het leven geroepen om de kinderziektes van de invoer van de nieuwe wetgeving te kunnen begeleiden. Door een gebrek aan financiële middelen zijn de werkzaamheden van deze expertgroep echter gestopt. Om toch enig inzicht te krijgen in de ervaringen met het biologische mestbeleid na twee jaar verplichting van 50% biologische meststoffen is eind 2011, mede vanuit de themawerkgroep Bodemvruchtbaarheid en de Vakgroep Biologische landbouw, opdracht gegeven deze peiling te houden.

2 Werkwijze peiling

Door beperkte tijd en budget is besloten om de peiling als volgt uit te voeren.

1. Er wordt gekeken welke knelpunten bij Skal bekend zijn en hoeveel ontheffingen zijn aangevraagd.
2. Alle Skal aangesloten productiebedrijven is in een beknopte schriftelijk peiling gevraagd naar de ervaringen van de afgelopen twee jaar.
3. Telefonisch is circa 6% van de bedrijven in alle sectoren (aselect gekozen) gevraagd naar de ervaringen van de afgelopen twee jaar en de knelpunten binnen hun bedrijf op dit moment en in de toekomst. Ook is gevraagd naar de oplossingen en aanpassingen die in het bedrijf nodig waren om aan het mestbeleid te voldoen.

3 Evaluatie mestsituatie Skal

Afwijkingen

Uit de controles uitgevoerd door Skal blijkt dat 95% van de bedrijven over 2010 en 2011 voldeden aan de nieuwe eis van minimaal 50% A-meststoffen. Dit betekent dat er van de 1.177 gecontroleerde bedrijven, 63 (5%) niet voldeden. Een iets hoger percentage van de bedrijven (13%) voldeed niet aan de afzet van biologische mest op biologische percelen (74 van de 570 bedrijven). Ter vergelijking waren er in 2011 ook 37 bedrijven van de 1.135 gecontroleerde (3%) die meer dan 170 kg N/ha uit dierlijke mest gebruikte. Deze al veel langer bekende regel geeft dus ook nog steeds afwijkingen en in dat licht valt de 5% afwijking bij de 50% A-meststoffen erg mee.

Ontheffingen

In 2010 zijn er 10 aanvragen binnen gekomen voor ontheffing. 4 zijn goedgekeurd en 6 afgekeurd. Er is 1 bezwaarprocedure ingediend die inhoudelijk ongegrond is verklaard.

In 2011 zijn weer 10 aanvragen voor ontheffing binnengekomen waarvan wederom 4 zijn goedgekeurd en 6 afgekeurd.

Aanvragen voor ontheffing zijn ingediend vanuit de glastuinbouw, fruitteelt, kleine bedrijven en één akkerbouwbedrijf.

4 Schriftelijke en telefonische enquête

Het is een peiling onder een beperkt aantal bedrijven. De uitkomsten moeten daarom niet gelezen worden als harde cijfers maar meer als indicatie van de huidige stand van zaken en de signalen die daar uit te lezen zijn.

			schriftelijk	telefonisch
Plantaardig	Akkerbouw		70	20
	Tuinbouw		60	15
	Glastuinbouw		8	6
	Fruitteelt		32	10
Dierlijk	Melkveehouderij	Rundvee	140	13
		geiten/schapen	30	5
	Vleesveehouderij	rundvee/schapen	18	4
		Varkens	17	4
	Legpluimvee		67	10
	Gemengd dier		18	0
Gemengd plant/dier			25	8
			485	95
Aandeel van alle gecertificeerde bedrijven (1633)			30%	6%

Alle bedrijven hebben de gelegenheid gehad om te reageren. De respons was hoog met in totaal 485 bedrijven. Dit is 30% van het totaal aantal Skal gecertificeerde bedrijven. De reacties kwamen uit alle typen bedrijven. Van klein (0,25 ha) tot groot (2000 ha). Van intensief tot extensief. Door de grote verscheidenheid aan type bedrijven bestaat het gemiddelde bedrijf niet. Het ene bedrijf vindt makkelijker een creatieve oplossing voor de knelpunten dan het andere bedrijf. Toch moet ook weer hier duidelijk worden aangegeven dat 70% van de bedrijven niet gereageerd hebben. De kans bestaat natuurlijk dat het aantal ontevreden bedrijven over vertegenwoordigt zijn in de peiling vanwege het feit dat deze meer gemotiveerd zijn om te reageren. De peiling geeft dus geen harde cijfers, maar schets, aangevuld door de aselecte belronde, wel een duidelijk beeld.

5 Plantaardige sectoren

Biologisch mestgebruik

Uit zowel de schriftelijke als de telefonische enquête kwamen maar twee bedrijven naar voren die niet aan de 50% norm voldeden in de afgelopen twee jaar. Veel bedrijven hebben inspanning moeten leveren om of collega veehouders of handel te zoeken voor de benodigde biologische meststoffen, maar uiteindelijk geeft in elke plantaardige sector meer dan de helft van de bedrijven aan geen knelpunten te hebben ervaren. Veel bedrijven voldeden ook voor de invoering van de nieuwe wetgeving aan de nieuwe norm en uit het gemiddelde biologische mestgebruik in de verschillende sectoren is te zien dat er een veelvoud aan bedrijven ook nu al aan de 60%-norm voldoet.

		Akkerb.	Tuinb.	Glastb.	Fruit	Gemengd
Schriftelijk	Knelpunt 50% norm	38%	22%	37%	34%	24%
Telefonisch	% biologische meststoffen 2011	69%	71%	62%	73%	94%
	Verhoging boven 60% geen probleem	40%	45%	30%	60%	50%
	Aantal bedrijven met 100%	10%	20%	0%	50%	50%

Gebruik van biologische meststoffen in percentage van het aantal reacties per sector.

Positieve ervaringen waren er bij het gebruik van compost als A meststof. Negatieve ervaringen waren er met leveranciers die of slechte kwaliteit mest leverden (1,5 kg N in rundveedrijfmest) of te hoge prijzen vroegen. Vrijwel alle bedrijven gaven aan dat ze konden voldoen aan de 50% norm en ook aan de verhoging naar 60%. Er aan kunnen voldoen is goed maar het gaat niet zonder problemen en knelpunten.

Knelpunten

Bij de invoering van de 50% norm hebben alle plantaardige sectoren een of ander knelpunt ervaren. Deze knelpunten zijn door de bedrijven grotendeels opgelost gezien het geringe aantal ontheffingen die bij SKAL aangevraagd zijn. Voor de toekomst verwachten vrijwel alle bedrijven te kunnen voldoen aan de norm van 60% maar verwachten in de verdere toekomst (70%) verschillende knelpunten.

Op enkele uitzonderingen na zijn de knelpunten die gedeeltelijk nu maar ook in de toekomst verwacht worden goed samen te vatten in een aantal hoofdthema's

- Beschikbaarheid A meststoffen
- Kosten
- Gehaltes

	Akkerb.	Tuinb.	Glastb.	Fruit	Gemengd
1. Beschikbaarheid A meststoffen	40%	40%	50%	35%	27%
2. Kosten	17%	7%	0%	10%	14%
3. Gehaltes in mest	15%	6%	0%	6%	8%

Knelpunten in percentage van het aantal reacties per sector.

1. Beschikbaarheid A meststoffen

De beschikbaarheid van A meststoffen is het grootse knelpunt wat de plantaardige sectoren nu al sporadisch tegenkomen en in toenemende mate verwachten bij een percentuele verhoging in de toekomst. De beschikbaarheid is onder te verdelen in verschillende aandachtspunten:

- a) *Regionale beschikbaarheid:* door beperkte aanwezigheid van veehouderijbedrijven in de regio kan men maar voor weinig soorten mest kiezen. Meststoffen betrekken buiten de regio verhoogd de kosten van transport. Afspraken maken en uitwisselen van voer/stro voor mest met veehouderijbedrijven buiten de regio is moeilijker.
- b) *Beschikbaarheid in het voorjaar of tijdens het groeiseizoen:* dit vraagstuk betreft meestal het gebruik van drijfmest. Wanneer je afhankelijk bent van mesttransportbedrijven en loonwerker om op het juiste moment voor het zaaien of planten mest uit te rijden dan kunnen er knelpunten ontstaan. De mest blijkt opeens niet meer beschikbaar te zijn of tegen hoge prijzen. De mest komt niet op tijd. De gehalten van de aangevoerde mest worden pas bekend na het uitrijden.
- c) *Beschikbaarheid A (hulp)meststoffen met hoog gehalte aan N en laag gehalte aan P:* veel bedrijven willen op het juiste moment bij kunnen sturen met enkelvoudige stikstofrijke meststoffen. De beschikbaarheid aan A meststoffen met deze eigenschappen zijn: runder- en varkensdrijfmest, digistaat (50% A meststof), luzernekorrels en kippenmestkorrels. Dit aanbod is voor een aantal bedrijven niet voldoende en willen graag een vervanger voor Vinasse, veren- of bloedmeel.
- d) *Beschikbaarheid aan soorten mest:* veel bedrijven gebruiken graag vaste stalmest voor de opbouw van bodemvruchtbaarheid. Deze meststoffen zijn nu al schaars en bij toename van het aandeel biologische meststoffen verwachten een aantal bedrijven een tekort. Bij een tekort ontstaat prijsverhoging maar ook de dwang om voor meststoffen van tweede keuze te kiezen.

2. Kosten

De overgang van gangbare mest waarbij geld wordt toe betaald naar biologische mest die geld kost is voor sommige bedrijven groot. In sommige perioden wanneer de vraag hoog is, wordt de prijs verhoogd door de handel. Toch zijn er ook andere geluiden bij de biologische veehouders te horen. Van enkele bedrijven komt de klacht dat het prijsniveau van hun kwalitatief goede vaste mest niet eens de strokosten vergoed.

	Drijfmest		Vaste mest				Groencompost
	Runder	Varken	Runder	Varken	Geiten	Kippen	
Prijsvariatie	0 - 10	0 - 10	0 - 21	5 - 10	1,5 - 15	0 - 5	0 - 10

Kostprijs biologische meststoffen in Euro per ton op het erf geleverd.

3. Gehalten

Verschillende reacties zijn er geweest op de soms erg lage gehalten in rundveedrijfmest. Bij voorjaarstoediening zonder vooraf te weten wat je op je land brengt kan dit leiden tot lagere opbrengsten of extra bijsturen met B meststoffen. Ook over de gehalten van kippenmest zijn de ervaringen niet positief. De variatie is groot en de verhouding tussen stikstof en fosfaat is soms erg ongunstig. Van compost, varkensdrijfmest, runder-, geiten- en varkens vaste mest hebben we geen negatieve reacties ontvangen.

Oplossingen

De reacties op de vraag welke maatregelen ze hebben toegepast of gaan toepassen om de huidige of toekomstig verwachte knelpunten op te lossen zijn samen te vatten de volgende aandachtsgebieden:

- Samenwerken met veehouders.
- Bouwplan aanpassen
- Gebruik vlinderbloemigen
- Gebruik groencompost

	Akkerbouw	Tuinbouw	Glastuinbouw	Fruiteelt	Gemengd
1. Samenwerken	17%	5%	0%	16%	8%
2. Bouwplan aanpassen	15%	8%	0%	0%	13%
3. Vlinderbloemigen	12%	7%	15%	0%	10%
4. Groencompost	5%	3%	13%	3%	0%

Bedrijven die oplossingen hebben doorgevoerd of gaan doorvoeren in percentage van reacties per sector.

1. Samenwerken

Vaste afspraken maken met collega veehouders wordt belangrijk geacht. Er is ook kritiek te horen. De afspraken worden niet altijd nagekomen. De plantaardige sector heeft een eenzijdig belang en is daarmee te afhankelijk. De veehouders hebben te weinig aandacht voor het leveren van een kwaliteitsproduct. Sommige bedrijven hebben zich opgeworpen als bemiddelaar tussen aanbod en vraag van biologische meststoffen en brengen akkerbouwers in direct contact met veehouders.

2. *Bouwplan aanpassen*

Op dit onderdeel zijn verschillende reacties gekomen waaronder: extensiveren waardoor minder meststoffen nodig zijn. Minder stikstofbehoeftige gewassen telen. Meer groenbemesters en stikstofbinders telen.

3. *Vlinderbloemigen*

De teelt van grasklaver, luzerne als hoofdteelten maar ook meer vlinderbloemige groenbemesters vinden we terug in de reacties. Ook het gebruik van maaimeststoffen waarbij gratis gebonden stikstof ruimte creëert in de bemesting. Een punt van kritiek is, dat deze producten niet gewaardeerd worden als A meststoffen.

4. *Groencompost*

Groencompost wordt gezien als bodemverbeteraar. De inzet vormt een bijdrage aan de stikstofruimte omdat fosfaat maar voor 50% telt. Ook bij dit onderwerp komt de kritiek dat de compost die op het bedrijf zelf gemaakt wordt niet gewaardeerd wordt als A meststof.

Daarnaast wordt als kritiekpunt meegegeven dat het gebruik van keurcompost alleen als wenselijk wordt beschouwd en niet als norm (Skal), waardoor alle soorten groencompost gebruikt mogen worden met verschillende mate van vervuiling.

6 Dierlijke sectoren

Biologisch mestgebruik

Zoals verwacht geven maar weinig bedrijven aan problemen te ervaren met de invoer van de 50% norm als minimum biologisch mestgebruik. Dit wordt niet veroorzaakt door het feit dat er helemaal geen mest wordt aangevoerd door deze bedrijven.

	Melkveehouderij		Vleesveehouderij		Pluimvee	Gemengd	
	rund	geit/schaap	rund/schaap	varken			
% met aanvoer	20%	35%	50%	5%	5%	7%	17%
% knelpunt aanvoer	1%	9%	9%	0%	1%	0%	3%

Zoals te verwachten zijn er met name in de traditioneel meer grondgebonden veehouderijsectoren bedrijven die ook mest aanvoeren. Hoe extensiever het bedrijf des te meer bedrijven met aanvoer. Daarnaast speelt bij geitenbedrijven dat bemesten van zomersnedes met hun eigen vaste mest lastig is (verteerd niet door droogte). Voor deze zomersnedes wordt dan drijfmest aangevoerd van andere (biologische) bedrijven en soms meer eigen potstalmest afgevoerd.

Knelpunten

Zoals aangegeven zijn er maar heel weinig veehouderijbedrijven die aangeven dat de invoer van de 50% norm een probleem oplevert. Deze problemen hebben dan meestal te maken met het feit dat de veehouderijbedrijven ook moeten wennen dat biologische mest niet meer gratis op het erf komt. Algemeen is het sentiment echter eerder omgekeerd. Veel veehouders vinden het onrechtvaardig dat zij 100% biologisch voer moeten gebruiken en de akkerbouwers maar 50% biomest moeten gebruiken. Dit wordt nog eens versterkt doordat ze merken dat hun mest nog maar matig aftrek vind en ze in veel gevallen nog geld moeten toebetalen om de mest afgezet te krijgen. Veel veehouders (ook diegenen met gewilde mest als geitenpotstalmest en runderdrijfmest met goede gehalten) geven aan dat ze nauwelijks benadert worden door akkerbouwers met een vraag om biologische mest. Zelfs bij aanbod van de mest op de mestbank wordt nauwelijks tot niet gereageerd.

Mestprijzen voor verschillende diersoorten in verschillende periodes van het jaar af boerderij

		voorjaar	najaar
		€/ton	
Varkensmest	drijfmest	€ -2,00	€ -10,00
	vaste mest	€ -5,00	
Pluimveemest		€ -10,00	€ -17,00
Rundveemest	drijfmest	€ 0,00	€ -4,00
	vaste mest		€3-12
Geitenmest			€0-1

Biologische mest op biologische grond

Op de vraag of er problemen worden ervaren bij de invoer van de 75% afvoernorm voor biologische mest op biologische grond wordt zoals verwacht veel meer gereageerd. Zoals in onderstaande tabel blijkt is dit echter veel minder het geval in de melkveehouderij en rundvleesveehouderij sectoren dan in de varkens- en pluimveehouderij.

	Melkveehouderij		Vleesveehouderij		Pluimvee	Gemengd	
	rund	geit/schaap	rund/schaap	varken			
% Met afvoer	43%	65%	14%	95%	95%	50%	62%
% Omschakeling	2%	0%	0%	0%	9%	6%	3%
% Knelpunt afvoer	12%	14%	0%	38%	22%	17%	15%
1. Weinig vraag	10%	11%	0%	19%	16%	17%	12%
2. Seizoensprobleem	0%	0%	0%	5%	3%	0%	1%
3. Transport	3%	3%	0%	0%	0%	0%	1%
4. Monstering	0%	3%	0%	0%	4%	0%	1%
5. Verdringing vraag	1%	3%	0%	10%	0%	0%	2%
6. Kwaliteit mest	0%	0%	0%	5%	3%	0%	1%

Knelpunten

De aard van de problemen is ook anders in de verschillende sectoren. Het grootst zijn de problemen in de pluimveesector. Hier geven enkele bedrijven aan dat 75% dit jaar net gelukt is, maar dat 100% in 2012 en verder een uitdaging gaat vormen. Veel bedrijven in deze sector hebben maar zeer beperkte opslagcapaciteiten (enkele weken containeropslag geleverd door de intermediair) en zijn volledig afhankelijk van intermediairs om een afzet voor hun mest te vinden. Alle bedrijven zijn gewend flink geld toe te moeten betalen om hun mest kwijt te raken. In de melkveehouderijsectoren is de situatie anders. Er wordt vooral aangegeven dat er weinig directe interesse is vanuit de plantaardige sector en dat contact vooral via intermediairs komt die slechte prijzen bieden. Met (meer) geld toe lukt het altijd wel om deze mest kwijt te raken, maar de verwachting was dat de mest met de invoering van de nieuwe wetgeving wat meer gevraagd zou worden en er meer samenwerkingen zouden ontstaan met mogelijk bruikbare producten terug.

Er zijn nogal wat bedrijven die problemen aangeven die niet zozeer met de huidige wetgeving te maken hebben. De forfaitaire excretie en fosfaatwetgeving worden dan met name genoemd. Hier weiden we verder niet over uit daar die niets met de biologische mestwetgeving te maken hebben. De overige knelpunten worden hieronder besproken.

1. Weinig vraag

Het overgrote deel van de veehouders met problemen in de afzet geeft aan dat er nog maar zeer beperkt vraag is naar biologische mest vanuit de plantaardige sectoren. Zoals hiervoor aangegeven is het probleem wel anders in de pluimveesector dan in de andere sectoren. In de

pluimveesector wordt een deel van de afzet nu in Duitsland gevonden omdat in Nederland de vraag ver achterblijft op het aanbod. Opvallend is dat, hoewel bijna alle pluimveehouders met dit punt van weinig vraag te maken hebben, maar weinig bedrijven (16%) aangeeft hier een knelpunt te ervaren. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het feit dat bijna alle pluimveehouders hun mestafvoer volledig door een intermediair laten regelen en daardoor de moeilijkheden in de markt niet zo ervaren. Deze volledige uitbesteding van de mestmarkt vind je in andere sectoren veel minder. In de melkveehouderijsectoren zijn de knelpunten van een andere orde. Er is wel afzet te vinden, maar er moet soms nog worden bijbetaald aan de handelaar om de mest kwijt te raken. Tegen de verwachting in wordt er weinig gemerkt van akkerbouwers die zelf op zoek gaan naar biologische mest. Dit geldt niet alleen voor de weinig gewilde pluimveemest, maar ook voor de meer gewilde rundveemest (vaste en drijfmest) en vaste geitenmest. Een rundveehouder met potstal gaf aan dat hij de mestsituatie nog wel heel scheef vond omdat de kosten voor het biologische stro nog steeds hoger waren dan de opbrengsten van de biologische stromest.

2. Seizoensprobleem

In veel gevallen geeft men aan dat de mestafzetproblemen vooral ook een seizoensgebonden probleem zijn. In het voorjaar is de vraag naar mest nog dusdanig dat mest meestal wel zijn weg vind. Door gebrek of tekort aan eigen opslag zijn veel veehouders echter toch gedwongen om ook in die slechte vraagperiode een deel van hun mest af te zetten.

3. Transport

Niet zo vaak expliciet genoemd in de peiling of tijdens de enquêtes, maar wel vaker al ter sprake gekomen is het bezwaar dat, met name in gebieden met weinig biologische akkerbouw in de buurt, de biologische mest nu naar een biologisch afnemer ver weg moet worden gebracht terwijl er gangbare boeren zat zijn in de buurt die de mest zo kunnen gebruiken. Dit druipt in tegen de principes van zuinig omgaan met energie. Een andere boer gaf aan dat doordat hij altijd wat gangbare mest van een buurman krijgt voor een perceel op afstand, hij nu geen mest meer kan afvoeren omdat hij dezelfde mest niet mag aan- en afvoeren.

4. Monstering

Dit punt werd aangedragen door een geitenhouder en verschillende pluimveehouders. Zij geven aan dat uitslagen van bemonstering altijd erg onvoorspelbaar zijn daarnaast duurt het een tijd voordat de uitslag van de bemonstering komt. Dit betekent dat je vaak pas weet hoeveel je afgevoerd hebt als de mest al is uitgereden. Dit maakt pluimveemest extra onaantrekkelijk voor de akkerbouw en maakt afvoer van genoeg geitenmest ook moeilijk in te schatten.

5. Verdringing biologische mest

Vanuit de varkenssector en de geitensector wordt aangegeven dat met name in 2011 de vraag naar vaste mest een stuk minder leek te worden. Er wordt vermoed dat of de aanschaf van compost als alternatief voor vaste mest of het beschikbaar zijn van grote hoeveelheden goedkope biologische vaste pluimveemest deze prijs heeft doen drukken.

6. Kwaliteit van de mest

Opvallend genoeg zijn er maar een handjevol veehouders die aangeven dat de kwaliteit van de eigen mest een knelpunt vormt in de afzet van hun eigen mest. Dit speelt met name in de pluimveehouderij en varkenssector, maar vanuit de akkerbouw weten we dat dit ook voor de melkveehouderijsectoren geldt. Het kan zijn dat het in de pluimveesector niet wordt genoemd omdat iedereen wel weet dat dit een knelpunt is en dat de pluimveehouders het gevoel hebben hier weinig aan te kunnen doen: het wordt aangenomen als een vaststaand gegeven. Ook kan in de pluimveesector meespelen dat door de uitbesteding van de mestafzet aan intermediairs de verbetering van de mestkwaliteit niet hoog op de agenda staat.

Oplossingen

	Melkveehouderij		Vleesveehouderij		Pluimvee	Gemengd	
	rund	geit/schaap	rund/schaap	varken			
1. Direct contact akkerbouwers	6%	14%	0%	33%	4%	6%	8%
2. Normering biomest omhoog	4%	3%	0%	0%	8%	0%	4%
3. Meer opslag bouwen	1%	0%	0%	19%	3%	6%	2%
4. Export biomest	0%	0%	0%	0%	6%	0%	2%
5. Meer betalen voor mestafzet	0%	0%	0%	0%	3%	6%	1%
6. Mestkwaliteit verbeteren	0%	0%	0%	10%	0%	6%	1%
7. Meer biomest maken	5%	6%	0%	0%	0%	0%	3%

1. Direct contact met akkerbouwers

De meest genoemde oplossing voor het mestafzetprobleem is het krijgen van vaste contacten met één of twee akkerbouwers. Door het directe contact kan er beter afgestemd worden over de mestleveranciers, mestkwaliteit en mestopslag, maar bestaat er ook de mogelijkheid dat er producten terugkomen naar het veehouderijbedrijf (stro, luzerne, grasklaver). Aanvullend aan dit punt wordt ook door enkele veehouders aangegeven dat direct contact als extra voordeel heeft dat er vroeger in het seizoen contact met elkaar kan worden gemaakt om afspraken met elkaar te maken. Zo zouden de afspraken niet allemaal in de toch al drukke periode van het voorjaar neer komen en ook bijvoorbeeld transportkosten kunnen worden uitgespaard.

De redenen die opgegeven worden waarom dat nog niet gelukt is tot nog toe zijn: onbekend zijn met de akkerbouwers, akkerbouwers niet geïnteresseerd of akkerbouwers niet in de regio.

2. Normering biomest omhoog

Ook door velen aangegeven is dat echte contacten pas komen als de akkerbouw ook meer verplicht wordt biomest te gebruiken. Zoals eerder aangegeven vinden velen dat veel eerder naar 100% biomest moet worden toegewerkt in analogie met de herkomst van het krachtvoer.

3. Meer opslag bouwen

Als oplossing voor het seizoensgebonden afzetprobleem wordt door meerdere veehouders aangegeven dat het bouwen of bijhuren van meer opslagcapaciteit deze problemen kan verhelpen. Een aantal veehouders geeft aan dat ze dit graag in samenwerking met akkerbouwers wil gaan doen, bij voorkeur in de regio van die akkerbouwers, maar dat het

animo hiervoor bij de akkerbouwers nog erg laag is. Eén pluimveehouder gaf ook aan dat er bedrijf hygiënische bezwaren zijn (ratten ed.) om meer eigen opslag te bouwen of dat het verkrijgen van vergunningen hiervoor bij de gemeente moeilijk is. Tevens neemt de kans op grotere ammoniak emissies bij het opslaan van pluimveemest toe. Opslaan moet wel gepaard gaan met kwaliteitsverbetering (hoger droge stofgehalte). Het bezitten van voldoende opslagcapaciteit brengt echter wel veel financiële voordelen met zich mee (beter onderhandelingspositie ten opzichte van handel) waardoor mogelijke investeringen snel zijn terugverdiend.

4. Export biomest

Een oplossing die met name in de pluimveehouderij veel aftrek vindt. Deze exportmogelijkheid is er ook alleen voor de pluimveesector omdat vanwege eerder voorgekomen ziekte epidemieën (mond en klauwzeer) de grenzen grotendeels gesloten zijn voor de mest van andere diersoorten. Niet elke pluimveemest komt echter voor export in aanmerking. Zo kunnen bedrijven die ook nog een rundveetak of varkenstak hebben geen mest exporteren (vanwege eerder genoemde mond en klauwzeer problemen) en moet de mest bij voorkeur een hoog droge stofgehalte hebben.

5. Meer betalen voor mestafzet

Een oplossing die met name door pluimveehouders wordt genoemd. Als je maar genoeg bijbetaald dan wordt altijd wel een afzet gevonden. Oftwel: de markt regelt het vanzelf.

6. Mestkwaliteit verbeteren

Vreemd genoeg wordt dit maar door één veehouder aangegeven. Een varkenshouder geeft aan dat door zijn drijfmest te laten bezinken of de dunne fractie op te mengen met runderdrijfmest dat daardoor producten zouden kunnen ontstaan die een betere afzet vinden. Met name bij de pluimveehouders hadden we verwacht meer van dit soort oplossingen te horen, maar daar wordt nog weinig aan mestkwaliteitsverbetering gedacht. Het installeren van een drooginstallatie op de mestband is zo'n maatregel die maar weinig wordt toegepast. Hier lijkt nog een wereld te winnen te zijn.

7. Meer biomest maken/afvoeren

Door meerdere veehouders wordt aangegeven dat ze nog veel ruimte zien in het meer beschikbaar maken van biologische mest voor de akkerbouw. Melkveehouders die pluimveemest op het eigen land inzetten om (meer) rundveemest te kunnen afvoeren naar de akkerbouw, het gebruiken van natuurmaaisels als strooisel in potstallen of voor directe compostering om zo meer biologische meststoffen te creëren of inzet van voldoende klaver in het eigen grasland waardoor minder bemest hoeft te worden op het eigen grasland.

Tegelijkertijd geven deze veehouders aan dit op dit moment nog niet echt te doen omdat ze het gevoel hebben dat de akkerbouw nog maar mondjesmaat vraag heeft naar hun mest. Pas wanneer de afvoer van mest wat oplevert in plaats van kost voor de veehouders gaan ze hier echt werk van maken.

7 Algemene trend en aanbevelingen

Algemene indruk

De algemene indruk uit de schriftelijke en telefonische enquête is dat er geen sprake is van breed gedragen, onoverkomelijke knelpunten als gevolg van de invoering van de nieuwe biologische mestwetgeving.

De invoering van de 50% normering voor biologische mestaanvoer heeft zoals verwacht het meest effect op de plantaardige sectoren. De biologische mestafvoer norm vooral te voelen is in de dierlijke sectoren. Over het algemeen lijkt een groter percentage van de plantaardige bedrijven knelpunten te hebben ervaren met de aanvoernorm dan veehouderijbedrijven knelpunten hebben ervaren met de afvoernorm. Voor beide normeringen verschilt dit echter sterk per sector. Belangrijk om aan te geven is echter dat de ervaren knelpunten meestal niet onoverkomelijk gebleken zijn en hier en daar al behoorlijk creatief gezocht is naar oplossingen. De hoofddoelstelling van de wetgeving: prikkelen, maar niet op slot zetten, lijkt dus nog volop aan te zijn voldaan.

Knelpunten en oplossingen

Een groot deel van de bedrijven geven aan geen onoverkomelijke problemen te zien in de volgende stap (60% biologische mest en 100% afzet op biologische bedrijven) omdat ze hier al aan voldoen of hier makkelijk aan verwachten te kunnen voldoen. Ook hier geldt weer dat de aanvoernorm meer verwachte knelpunten oplevert dan de afvoernorm. Ook uit andere signalen is op te maken dat, hoewel de verandering van wetgeving voor wat voorzichtige verschuivingen heeft gezorgd, die effecten nog vrij bescheiden zijn en er nog vele mogelijke oplossingen onderbenut zijn. We noemen de volgende signalen:

1. Vanuit de veehouderij wordt veelvuldig aangegeven dat de **vraag naar biologische mest nog maar weinig is verandert** sinds 2009. Hoewel veel veehouders aangeven dat de afzet iets makkelijker is geworden, moet er nog steeds voor de meeste mestsoorten geld toebetaald worden om deze af te voeren, ook voor de meer gewilde mestsoorten. Dit betekent ook dat veehouders die wettelijk geen mest hoeven af te voeren, dit ook niet doen. Pas als ze een directe samenwerking hebben en voor mest ook belangrijke grondstoffen terug kunnen krijgen of geld toebetaald krijgen zijn ze bereid meer mest af te staan. Die reservepoel aan mest is potentieel groot, maar vooralsnog nog nauwelijks aangeboord.
2. Een belangrijke oplossing voor veel van de problemen, namelijk het **directe contact tussen veehouders en plantaardige telers, vind nog maar mondjesmaat navolging**. Door het directe contact kan er veel meer afstemming plaats vinden op het gebied van moment van levering, de te verwachten of noodzakelijke verbetering van de kwaliteit van de mest, het mogelijk gezamenlijk investeren in meer opslagcapaciteit waardoor seizoenproblemen worden voorkomen en er minder verrassingen zijn over de gehalten in de geleverde mest. Zowel in de veehouderij als de plantaardige sectoren

wordt nog veel volledig aan intermediairs overgelaten. Dit lijkt structurele, lange termijn oplossingen in de weg te staan.

3. **Het gevoel van eigen verantwoordelijkheid is soms nog ver te zoeken** in zowel de plantaardige als de dierlijke sector. Slechte kwaliteit van mest, hoge mestprijzen in het voorjaar, hoge afvoerkosten voor mest in het najaar en gebrek aan opslagcapaciteit wordt vooral anderen verweten: die veehouders, die akkerbouwers of die intermediairs. Oplossingen gevonden door collega bedrijven worden nog maar weinig toegepast.

Bij al deze punten hoort wel de relativerende opmerking dat deze processen ook tijd nodig hebben. De plantaardige en dierlijke sectoren zijn decennia lang uit elkaar gegroeid in analogie met de ontwikkelingen in de gangbare landbouw. De verbanden weer herstellen gebeurt niet van vandaag op morgen.

Aandachtsectoren

De sectoren met het hoogst aantal verwachte knelpunten zijn:

Glastuinbouw: Veel bedrijven geven aan de 50% norm nog te hebben gehaald doordat groencompost als A-meststof wordt aangemerkt. 60% wordt voor veel bedrijven al een behoorlijke uitdaging, maar in de huidige situatie wordt hoger dan 60% niet mogelijk geacht. Hier kan pas aan gewerkt worden als er meer stikstofrijke en fosfaatarme meststoffen in beeld komen. Een aantal bedrijven geven aan dat de ontwikkeling hiervan zou kunnen plaatsvinden. In het huidige beleid van Skal wordt de ontwikkeling van deze meststoffen echter niet toegestaan om redenen van controleerbaarheid. Ook wordt door sommigen gevoeld dat de ontwikkeling van dit soort meststoffen niet overeenkomt met het biologische streven. Dit toch toelaten of het ontwikkelen van alternatieve oplossingen die meer in overeenstemming zijn met de biologische gedachte (bv maaimeststoffen) zou een serieuze overweging moeten zijn om de glastuinbouw blijvend te laten mee ontwikkelen met de andere sectoren.

Pluimveehouderij: Van de veehouderijsectoren is de pluimveehouderij degene met de meeste problemen in de afzet. De mest is weinig aantrekkelijk voor de plantaardige sectoren door de hoge fosfaatgehalten ten opzichte van stikstof. Daarnaast is de pluimveesector de laatste jaren heel sterk gegroeid met grote, nagenoeg grondongebonden bedrijven. Hierdoor is de balans tussen biologisch pluimvee en biologische akkerbouwgrond erg scheef geworden (1.000.000 leghennen in 2009 gaven al gemiddeld 23 kg fosfaat/ha biologische akkerbouwgrond en de pluimveesector is sindsdien nog verder gegroeid). Vanuit de VBP zijn er pogingen geweest om die groei wat meer te reguleren (omschakeling alleen mogelijk bij vooraf contractueel vastgelegde mestafzet), maar dit is vooralsnog gestuit op juridische onmogelijkheden. Eén van de oplossingen die in 2010 en 2011 wel is gevonden is het exporteren van een deel van de pluimveemest naar Duitsland. Dit is echter wel een kwetsbare oplossing omdat dierziektes of veranderende wetgeving in het buitenland ervoor kunnen zorgen dat grenzen (deels) dichtgaan voor pluimveemest. Tegelijkertijd ervaren wij weinig dynamiek in het vinden van oplossingen in Nederland zelf. Dit laatste wordt mede veroorzaakt doordat de mestafzet nagenoeg geheel wordt overgelaten aan mest-intermediairs. De signalen over slechte mestkwaliteit en moeilijke

afzet komen maar mondjesmaat terug bij de pluimveehouders. Ook het besef van eigen verantwoordelijkheid van biologische mestafzet en de kwetsbaarheid van de huidige situatie is daardoor maar weinig aanwezig.

Uitzonderingen

Wat in de peiling sterk naar voren komt is de grote diversiteit van de bedrijven in de biologische sector zowel plantaardig als dierlijk. Die diversiteit brengt ook met zich mee dat een generieke regel, zoals die in deze wetgeving is opgenomen altijd voor individuele bedrijven onbedoelde en ongewenste bijeffecten kan hebben. Om recht te doen aan die individualiteit en de intentie van de wetgeving en niet de letter van de wet te laten zegenvieren is het essentieel dat vragen om ontheffing bij twijfel kunnen worden voorgelegd aan een groep deskundigen. Voor deze duiding was oorspronkelijk een vaste deskundigengroep beoogd. Zoals al eerder aangegeven heeft deze groep heel even bestaan, maar is door gebrek aan financiering gestopt. Om de wetgeving soepelheid in uitvoering te geven zou de heroprichting van zo'n deskundigengroep echter wel heel erg wenselijk zijn.

Aanbevelingen

Voor het verder goed laten verlopen van het traject naar meer biologisch mestgebruik zijn de volgende punten essentieel:

1. Meer bewustzijn voor de eigen verantwoordelijkheid van het verkrijgen en afzetten van genoeg en kwalitatief juiste mest. Daar hoort bij dat bedrijven en bedrijfsbegeleiders in het opstellen van meerjarenplannen voor de bedrijfsvoering rekening houdt met een veranderde biologische mestwetgeving.
2. Meer directe contacten tussen veehouders en akkerbouwers (het opzetten van een boer zoekt boer website?)
3. Meer opslagcapaciteit om seizoenproblemen in af- en aanvoer als ook verrassingen met bemonsteringsuitslagen te voorkomen.
4. Er is behoefte aan duidelijker eisen aan de kwaliteiten van compost die mogen worden gebruikt (keurcompost of vergelijkbare kwaliteit)
5. In de uitvoering van de wetgeving moet men er constant alert op zijn dat creatieve oplossingen aansluitend op het biologische gedachtegoed niet worden gefrustreerd door de huidige interpretatie van de wetgeving (maaimeststoffen, eigen compost maken) terwijl creatieve oplossingen die niet passen in het biologische gedachtegoed worden afgeremd. Dit houdt een flexibele uitvoering van de wetgeving in met een bijbehorend toetsend orgaan dat voldoende over de verschillende sectoren heen kan kijken.
6. De positie van de glastuinbouw bij de volgende verhoging van het percentage naar 70% zal goed moeten worden nagegaan. Zijn er oplossingen gekomen voor de behoefte aan N-rijke, P-arme meststoffen, moeten de mogelijkheden van de ontwikkeling van biologische hulpmeststoffen verder worden gestimuleerd of moet er een uitzonderingstraject voor de glastuinbouw worden aangegaan? De voor en tegens van elke route zal moeten worden afgewogen.

7. De positie van de pluimveehouderij zal moeten worden nagegaan. Worden er oplossingen gevonden voor verbetering van de afzet in Nederland? Als dit niet het geval is dan moet de kwetsbaarheid van export van kippenmest als oplossing voor de verplichte grondgebondenheid via de mestafzet voor iedereen duidelijk zijn en moet worden nagegaan wie de consequenties draagt wanneer export voor langere tijd niet mogelijk is. Het bedenken van oplossingen is niet alleen de verantwoordelijkheid van de pluimveehouders zelf die, zoals aangegeven, reeds pogingen hebben gedaan om de groei van de eigen sector meer te reguleren, maar vraagt om bijdragen van alle betrokken partijen.
8. Het is hoogst wenselijk dat alle sectoren zich aan dezelfde generieke regels moeten onderwerpen. Dat is de kracht van de huidige wetgeving: geen uitzonderingen. Als er aparte regels moeten worden ingesteld voor de pluimveehouderij of de kasteelt zou dit een behoorlijke afbreuk doen aan de opgestelde systematiek. Het opvolgen van aanbevelingen 5 en 6 zijn daar cruciaal in.